

יצחק מעלם

אב"ד ורב העיר

ביתר עילית

יום שני ד' תמוז תשפ"ה

נשאלתי מבית הכנסת הנוהגים כמנהג תימן בלדי ונפשם בשאלתם כי יש שפנו ובקשו השנה שלא לחבר פרשיות חקת בלק ולהפריד מטות ומסעי כמנהג משום שהדבר קשה עליהם והדבר יכול גם לגרום שחלק מהמתפללים שנאלצים בחלק מהשבתות להתארח וממילא יפסידו פרשה ולכן הם לא יגיעו להתפלל בבית הכנסת בשבתות אלו כדי להיות יחד עם שאר העדות בחילוק הפרשיות, האם נכון הדבר לשנות ממנהג הבלדי בשביל כך?

שאלה זו נוגעת למסורת קריאת התורה לפי מנהגי עדות ישראל, וכיצד נכון לנהוג כאשר בית כנסת רוצה לשנות ממנהגי אבותיו. נביא את ההיבט ההלכתי והמעשי בנושא:

קריאת התורה לפי מנהגי תימן

מנהג בני תימן – בעיקר הבלדי – הוא לחבר את חוקת-בלק ולקרוא אותן יחד, וכן להפריד את מטות ומסעי. המנהג מבוסס על מסורת עתיקה של בני תימן מימי הגלות, עם התאמה לשנים חסרות, פשוטות ומעוברות.

מנהג שאר קהילות ישראל אשכנזים וספרדים היא לקרוא פרשת חוקת בנפרד ופרשת בלק בנפרד ומחברים פרשיות מטות ומסעי יחד.

והנה האמת היא כי המנהג הקדום היה שהיו חולקים את פרשת חוקת לשניים וכבר הזכיר מנהג זה ר' סעדיה גאון בסידורו אלא שלאחר מכן שינו מנהג זה וקראו את חוקת כולה יחד עם בלק באותה שבת וכבר הזכיר גם גאון עוזנו המהרי"ץ ששמע שטעם ששינו חלוקת חוקת הוא ע"פ הזוהר הקדוש שכל פרשה ממונה מלאך אחד ולא רצו שיהיה המלאך תלוי ומופסק עד השבת השניה ומנהג זה לחבר חוקת בלק יחד כבר נשתרש היטב במנהגי תימן הנוהגים כמנהג הבלדי ודבר ידוע ומפורסם הוא.

ובעיקר העניין של חיבור וחלוקת הפרשיות כתב הרמב"ם הלכות תפילה פרק יג' עזרא תיקן להם לישראל שיהיו קורין קללות שבספר ויקרא קודם עצרת ושבת בשנה תורה קודם ראש השנה, והמנהג הפשוט שיהיו קוראין במדבר סיני קודם עצרת, ואתחנן אחר תשעה באב, אתם נצבים קודם ראש השנה, צו את אהרן קודם הפסח בשנה פשוטה, לפיכך יש שבתות שקורין שחרית שני סדרין כגון אשה כי תזריע וזאת תהיה תורת המצורע, אם בחקותי עם בהר סיני וכיוצא בהן כדי שישלימו בשנה ויקראו אותן הסדרים בעונתן ומלשונו נראה שאינו עניין איזה פרשיות יחברו אלא שישלימו בשנה ויקרא אותן הסדרים בעונתן וממילא אינו חיוב של פרשיות מסוימות וכמו שכתב הרמב"ם בלשונו "וכיוצא בהן" ועיין בשו"ת "חזה התנופה" שכתב וז"ל וכל חכם בעירו או בארצו חיבר והפריד הסדרים כפי הסדר שראה שהוא הנאות ואין הסדר ההוא הלכה קבועה רק מנהג עכ"ל.

אמנם כל זה כאשר אין מנהג קבוע אבל הכא אחר שנתשתרש מנהג זה של הבלדי ובכל מקום היו קוראים חוקת בלק יחד למה אנו צריכים לשנות מנהגינו ולהתאימו לשאר העדות ושלא ישנו הם להיות כמונו ובפרט אחר שמהרי"ץ כתב טעם למה עדיף טפי חיבור חוקת בלק מאשר מטות ומסעי.

והגם שהנראה שאין בזה משום ואל תיטוש תורת אמך כיון שאין בזה דין והלכה אלא רק שנהגו לעשות כן מ"מ למה לנו לשנות מנהג שנהגו קמאי אבות אבותינו שראו לנכון לחבר חוקת בלק ולא מטות ומסעי הגם שהיו כבר סידורים ומנהגי עדות אחרות שהגיעו לתימן [ובפרט שיש גם מרבני השאמי שהביאו מנהג זה לחבר חוקת בלק] ובכ"ז לא

יצחק מעלים

אב"ד רב העיר

ביתר עילית

ראו לנכון לעשות כמותם בזה ולמה נבוא אנו תחת אבותינו לשנות זאת ולעשות כמנהג שאר עדות מטעמי נוחות ושוויון.

אמנם כבר ידועה דעת גדולי חכמי הספרדים שהנכון בארץ ישראל שלא לעשות שינויי מנהגים בין העדות ועדיף טפי שכולם ינהגו באותם מנהגים כפי מנהג א"י, מ"מ אנחנו לא נוקטים כדבריהם ומשמרים עד היום את כל מנהגי ק"ק תימן ולמה רק בזה נגרע.

ולא נעלם מעיני מה שכתב הרה"ג ר' עזריה בסיס זצוק"ל לשנות את המנהג ולהנהיג להפריד חוקת בלק ולחבר מטות מסעי כבכל קהילות ישראל מטעם זה שהרבה אינם נמצאים רק במקומם ונמצא מחסרים פרשה ועוד טעמים נפלאים אלא שמ"מ הדבר לא נתקבל אצל הבלדי ועינינו הרואות כי בכל מחוזות ישראל המתפללים בנוסח הבלדי ממשיכים לחבר חוקת בלק ולא מטות ומסעי.

ולכן הנראה כי אין לקבוע במסמרות לשנות בבית הכנסת את הקריאה ולהפריד חוקת ובלק ולחבר מטות ומסעי שלא נהיה שונים ממנהג שהנהיגו אבותינו ואבות אבותינו והעידו עליו גדולי חכמי תימן ובאם יש סיבה כגון שהדבר יגרום לפירוד בציבור ופחות מהציבור יגיעו מחמת זה לתפילות בבית הכנסת ניתן לשנות באופן עראי לשנה זו לנחות הכלל ולשימור ציבור הקודש יפרידו חוקת ובלק ויחברו מטות מסעי כהוראת שעה [ודע כי עיקר דין קריאת התורה היא חובת הציבור ואינה חובת היחיד ולכן יחיד שקרא כמנהג הבלדי ובשבת אחרת נמצא אצל שאר עדות או להיפך אין לו חיוב לילך להתפלל במקום שישלים את הפרשה החסרה ויכול להמשיך ולהתפלל בבית הכנסת הקבועה לו וכן היא דעת מהרי"ץ (ח"ב סי' קצד') והרוצה להחמיר (שו"ת רב פעלים יו"ד א' סי' נב) יכול ללכת לשמוע במקום אחר גם הפרשה החסרה (בתפילה בזמנים אחרים מזמן תפילתו)] ובוודאי שמו"ת יש לו לקרוא את כל הפרשיות ללא דילוג וחיסור] ובעז"ה יתחזקו לשמור כל מנהגי אבותינו כתקנם ונזכה בעז"ה לגאולה השלימה ולבנין בית מקדשינו ותפארתינו במהרה בימינו אמן.

ובאתי בזה עה"ח

